

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (seitsemäs jaosto)

11 päivänä helmikuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Sosiaalipolitiikka – Direktiivi 1999/70/EY – Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemä määräaikaista työtä koskeva puitesopimus – Lauseke 5 – Toimenpiteet, joiden tarkoituksena on ehkäistä perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden käytöstä johtuvia väärinkäytöksiä – Julkisen sektorin määräaikaisten työsopimukset – Perättäiset sopimukset tai ensimmäinen pidennetty sopimus – Vastaava oikeudellinen toimenpide – Ehdoton perustuslaillinen kielto muuttaa määräaikaisten työsopimukset toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi – Unionin oikeuden mukaista tulkintaa koskeva velvollisuus

Asiassa C-760/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Monomeles Protodikeio Lasithiou (Lasithin alioikeuden yhden tuomarin kokoonpano, Kreikka) on esittänyt 4.12.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 4.12.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

M. V. ym.

vastaan

Organismos Topikis Aftodioikisis (OTA) ”Dimos Agiou Nikolaou”,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (seitsemäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Kumin (esittelevä tuomari) sekä tuomarit T. von Danwitz ja P. G. Xuereb,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- M. V. ym., edustajanaan E. Chafnavi, dikigoros,
- Organismos Topikis Aftodioikisis (OTA) ”Dimos Agiou Nikolaou”, asiamiehenään K. Zacharaki, dikigoros,
- Kreikan hallitus, asiamiehinään E.-M. Mamouna, E. Tsaousi ja K. Georgiadis,

* Oikeudenkäyntikieli: kreikka.

– Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi A. Bouchagiar ja M. van Beek, sittemmin A. Bouchagiar, päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta, on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemästä määräaikaista työtä koskevasta puitesopimuksesta 28.6.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/70/EY (EYVL 1999, L 175, s. 43) liitteenä olevan 18.3.1999 tehdyn määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen (jäljempänä puitesopimus) 1 lausekkeen ja 5 lausekkeen 2 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat M. V. ja muut työntekijät sekä heidän työnantajansa Organismos Topikis Aftodioikisis (OTA) ”Dimos Agiou Nikolaou” (alueellinen julkisyhteisö ”Agios Nikolaosin kunta”, Kreikka) (jäljempänä Agios Nikolaosin kunta) ja jossa on kyse työntekijöiden, jotka ovat tämän kunnan palveluksessa olevia siivousalan työntekijöitä, työsuhteiden luokittelemisesta toistaiseksi voimassa oleviksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Puitesopimuksen 1 lausekkeessa määrätään seuraavaa:

”Tämän puitesopimuksen tarkoituksena on

 - a) parantaa määräaikaisen työn laatua varmistamalla syrjimättömyyden periaatteen soveltaminen;
 - b) laatia puitteet sellaisten väärinkäytösten ehkäisemiseksi, jotka johtuvat perättäisten määräaikaisten työsuhteiden tai työsuhteiden käytöstä.”
- 4 Puitesopimuksen 3 lausekkeessa, jonka otsikkona on ”Määritelmät”, määrätään seuraavaa:

”1. Tässä sopimuksessa ’määräaikaisella työntekijällä’ tarkoitetaan henkilöä, jolla on suoraan työnantajan ja työntekijän välillä tehty työsuhteiden tai solmittu työsuhteiden, jonka päättymisen määräytyy perustelluin syin, esimerkiksi tietyn päivämäärän umpeutumisen, tietyn tehtävän loppuun saattamisen tai tietyn tapahtuman ilmaantumisen perusteella.

– –”
- 5 Puitesopimuksen 5 lausekkeessa, jonka otsikko on ”Väärinkäytöksiä ehkäisevät toimenpiteet”, määrätään seuraavaa:

”1. Perättäisten määräaikaisten työsuhteiden väärinkäytösten estämiseksi jäsenvaltiot kuultuaan työmarkkinaosapuolia kansallisen lainsäädännön, työehtosopimusten tai käytännön mukaan ja/tai työmarkkinaosapuolten on otettava käyttöön erityisten alojen ja/tai työntekijäryhmien tarpeiden mukaan yksi tai useita seuraavista toimenpiteistä, jos käytettävissä ei ole vastaavia oikeudellisia toimenpiteitä väärinkäytösten estämiseksi:

 - a) perustellut syyt tällaisen työsuhteiden tai työsuhteen uudistamista varten;
 - b) perättäisten määräaikaisten työsuhteiden tai työsuhteiden enimmäiskokonaiskesto;

- c) tällaisten työsopimusten tai työsuhteiden uudistamisten lukumäärä.
2. Jäsenvaltiot kuultuaan työmarkkinaosapuolia ja/tai työmarkkinaosapuolet määrittävät tarvittaessa, millä edellytyksillä määräaikaisia työsopimuksia tai työsuhteita
- a) pidetään perättäis[i]nä;
- b) pidetään toistaiseksi voimassa olevina työsopimuksina tai työsuhteina.”
- 6 Puitesopimuksen 8 lausekkeessa, jonka otsikko on ”Täytäntöönpanoa koskevat määräykset”, määrätään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltiot ja/tai työmarkkinaosapuolet voivat pitää voimassa tai saattaa voimaan tässä sopimuksessa asetettuja määräyksiä edullisempia määräyksiä.

--”

Kreikan oikeus

Perustuslain säännökset

- 7 Vuonna 2001 Kreikan perustuslain 103 §:ään lisättiin 7 ja 8 momentti, joiden sanamuoto on seuraava:
- ”7. Työntekijät otetaan valtion ja laajasti ymmärrettynä julkisen sektorin palvelukseen -- joko kilpailun avulla tai valinnalla ennalta määriteltujen ja objektiivisten perusteiden mukaisesti, ja palvelukseen ottaminen tapahtuu riippumattoman viranomaisen valvonnassa siten kuin laissa säädetään. --
8. Laissa säädetään valtion ja laajasti ymmärretyn julkisen sektorin, sellaisena kuin se kulloinkin määritellään, yksityisoikeudellisten työsuhteiden ehdoista ja ajallisesta kestoista joko muiden organisaatioiden työpaikkojen kuin 3 momentin ensimmäisessä kohdassa säädettyjen työpaikkojen täyttämiseksi tai 2 momentin toisessa kohdassa tarkoitettujen tilapäisten tai odottamattomien ja kiireellisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Laissa säädetään myös tehtävistä, joita edellisessä kohdassa tarkoitettu henkilöstö voi suorittaa. Lailla suoritettava ensimmäisessä kohdassa tarkoitettujen henkilöstön vakinaistaminen tai kyseisen henkilöstön sopimusten muuttaminen toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi on kiellettyä. Tämän momentin kiellot koskevat myös henkilöitä, jotka työskentelevät urakasopimuksen nojalla.”

Lain säännökset

- 8 Yksityisen sektorin työntekijöiden työsopimuksen pakollisesta irtisanomisesta annetun lain 2112/1920 (FEK A' 67/18.3.1920), jossa säädetään työntekijää suojaavista toistaiseksi voimassa olevien yksityisoikeudellisten työsopimusten irtisanomisesta koskevista säännöksistä, 8 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään seuraavaa:
- ”1. Kaikki tämän lain vastaiset sopimukset ovat pätemättömiä, elleivät ne ole työntekijän kannalta edullisempia. --
-
3. Tämän lain säännöksiä sovelletaan myös määräaikaisiin työsopimuksiin, jos määräaikaisuutta ei voida perustella sopimuksen luonteella vaan siitä on määrätty tämän lain niiden säännösten kiertämiseksi, jotka koskevat työsopimuksen päättämiseksi pakollista irtisanomisilmoitusta.”

- 9 Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Kreikan tuomioistuimet ovat vuosien kuluessa soveltaneet lain 2112/1920 8 §:n 3 momenttia, kun sitä luetaan yhdessä erityisesti siviililain 281 ja 671 §:n kanssa, sekä Kreikan perustuslain yleisten periaatteiden ja erityisesti sen 25 §:n 1 ja 3 momentin kanssa, määrittääkseen työsuhteet oikeudellisesti asianmukaisesti, ja ovat tämän 8 §:n 3 momentin nojalla luokitelleet oikeudellisesti ”toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi” sopimukset, jotka on tehty määräaikaisina, mutta joilla todellisuudessa on tarkoitus ne uudistamalla vastata työnantajan pysyviin ja jatkuviin tarpeisiin.
- 10 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Kreikan perustuslain tarkistamisen jälkeen kreikkalaiset tuomioistuimet lakkasivat muuntamasta lain 2112/1920 8 §:n 3 momentin perusteella julkisen sektorin työnantajien tekemiä määräaikaisia työsopimuksia toistaiseksi voimassa oleviksi työsopimuksiksi. Ne ovat katsoeet, että tällainen muuntaminen on mainitun perustuslain 103 §:ssä, sellaisena kuin se on tarkistettuna, säädetyn julkisen sektorin henkilöstön vakinaistamista koskevan kiellon vastaista, vaikka määräaikainen työsopimus kattaisi työnantajan pysyviä ja jatkuvia tarpeita.

Alueellisten julkisyhteisöjen siivousalan henkilöstön määräaikaisten työsopimusten uusimista koskevat säännökset

- 11 Kuntien työntekijöiden asemaa koskevan koodeksin (Kodikas Katastasis Dimotikon kai Koinotikon Ypallilon) 205 §:n 1 momentin mukaan alueelliset julkisyhteisöt voivat tehdä yksityisoikeudellisia määräaikaisia työsopimuksia tyydyttääkseen kausiluonteisen tai muuten jaksoittaisen tai tilapäisen tarpeen.
- 12 Henkilöstön valinnasta ja hallinnollisten kysymysten järjestämisestä vastaavan itsenäisen viranomaisen perustamisesta annetun lain 2190/1994 (FEK A’ 28/3.3.1994) 21 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Valtion viranomaiset ja oikeushenkilöt – – voivat ottaa palvelukseensa henkilöstöä määräaikaisella yksityisoikeudellisella työsopimuksella tyydyttääkseen kausiluonteisen tai muuten jaksoittaisen tai tilapäisen tarpeen jäljempänä säädettyjen edellytysten ja menettelyn mukaisesti.

2. Edellä 1 momentissa tarkoitettun henkilöstön työsuhteen kesto ei saa ylittää kahdeksaa kuukautta kahdentoista kuukauden aikana. Jos henkilöstöä otetaan tilapäiseen työsuhteeseen, jotta voimassa olevien säännösten mukaisesti voitaisiin vastata henkilöstön poissaoloista tai avoinna olevista toimista aiheutuviin kiireellisiin tarpeisiin, työsuhde ei saa kestää pidempään kuin neljä kuukautta henkilöä kohti. Saman vuoden aikana tapahtuva työsopimuksen pidentäminen tai uuden sopimuksen tekeminen ja sopimuksen muuttaminen toistaiseksi voimassa olevaksi ovat pätemättömiä.”

- 13 Lain 4099/2012 (FEK A’ 250/20.12.2012), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa, 167 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Poiketen siitä, mitä muissa säännöksissä säädetään, voimassa olevia yksittäisiä sopimuksia ja yksittäisiä sopimuksia, jotka ovat päättyneet yhdeksänkymmentä (90) päivää ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka koskevat julkisten palvelujen, itsenäisten viranomaisten, julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden, yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden ja alueellisten julkisyhteisöjen tilojen puhtautta ja jotka alueellisten julkisyhteisöjen siivousalalla toimivaltaiset yksiköt, joilla on toimivalta alueellisten julkisyhteisöjen muiden palvelujen siivousalan tarpeiden osalta, ovat tehneet, pidennetään automaattisesti 31.12.2017 asti. Edellä mainittua pidennystä ei sovelleta yksittäisiin sopimuksiin, jotka on tehty kiireellisten, kausiluonteisten, jaksoittaisten tai tilapäisten tarpeiden tyydyttämiseksi siivousalalla ja joiden kesto ei ylitä kahta kuukautta kahdentoista kuukauden aikana ja jotka on tehty 1.1.2016 alkaen.”

- 14 Lain nro 4386/2016 (FEK A' 83/11.5.2016) 76 §:llä lisättiin lain 4099/2012 167 §:n 1 momentin, sellaisena kuin se oli tuolloin voimassa, jälkeen momentti, jonka mukaan edellisessä momentissa tarkoitettujen yksittäisten työsopimusten uusimista automaattisesti 31.12.2016 asti sovellettiin myös lain 4325/2015 voimaantulosta lukien (eli 11.5.2015 alkaen) sellaisen henkilöstön sopimuksiin, joka on otettu palvelukseen kiireellisten, kausiluonteisten tai tilapäisten tarpeiden tyydyttämiseksi siivousalalla määräaikaisilla työsopimuksilla, joiden kesto ei voinut ylittää kahta kuukautta kahdentoista kuukauden aikana.

Asetusten säännökset

- 15 Määräaikaisten työsopimusten perusteella julkisella sektorilla työskenteleviä työntekijöitä koskevista säännöksistä annetun presidentin asetuksen 164/2004 (FEK A' 134/19.7.2004), jolla saatettiin direktiivi 1999/70 osaksi valtion ja laajassa merkityksessä julkisen sektorin palveluksessa olevaan henkilöstöön sovellettavaa Kreikan lainsäädäntöä, 2 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tämän asetuksen säännöksiä sovelletaan julkisen sektorin henkilöstöön – – samoin kuin kunnallisten yritysten henkilöstöön, joka työskentelee palkattua työtä koskevan määräaikaisen sopimuksen tai suhteen perusteella tai sellaisen tiettyä urakkaa koskevan tai muun sopimuksen tai suhteen perusteella, jolla pyritään peittelemään palkattua työtä koskeva suhde. – –”

- 16 Presidentin asetuksen 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Kun kyse on työoloista ja -ehdoista, määräaikaisia työntekijöitä ei saa kohdella epäedullisemmin kuin toistaiseksi palkattuja työntekijöitä pelkästään sillä perusteella, että heidän sopimuksensa on tehty määräajaksi. Erilainen kohtelu on poikkeuksellisesti sallittua, jos on perusteltuja syitä, joiden vuoksi se on perusteltua.

2. Erityisiin työehtoihin liittyvien palvelusaikaa koskevien vaatimusten on oltava määräaikaisille samat kuin vakituisille työntekijöille, ellei eripituisen palvelusajan vaatimiselle ole perusteltuja syitä.”

- 17 Mainitun presidentin asetuksen 5 §:ssä, jonka otsikko on ”Perättäiset sopimukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Perättäiset sopimukset, jotka tehdään ja pannaan täytäntöön saman työnantajan ja saman työntekijän välillä samasta tai vastaavasta työstä ja samoin tai vastaavin työehdoin, ovat kiellettyjä, mikäli näiden sopimusten välinen ajanjakso on lyhyempi kuin kolme kuukautta.

2. Tällaisten sopimusten tekeminen sallitaan poikkeuksellisesti, mikäli siihen on perusteltu syy. Perusteltu syy on olemassa silloin, jos alun perin tehtyä sopimusta seuraavat sopimukset tehdään sellaisia erityisiä samankaltaisia tarpeita varten, jotka liittyvät suoraan ja välittömästi yrityksen muotoon, luonteeseen tai toimintaan.

3. Perättäiset sopimukset on tehtävä kirjallisesti ja niiden tekemisen oikeuttavat syyt on mainittava nimenomaisesti sopimuksessa, elleivät ne ilmene siitä suoraan. Kirjallista muotoa ei poikkeuksellisesti edellytetä, jos työn satunnainen luonne huomioon ottaen sopimuksen uudistaminen kestää enintään yhden kuukauden, paitsi jos kirjallisesta muodosta on nimenomaisesti säädetty toisessa säännöksessä. Työntekijälle on toimitettava jäljennös sopimuksesta viiden arkipäivän kuluessa työsuhteen alkamisesta.

4. Perättäisiä sopimuksia ei saa missään tapauksessa olla enempää kuin kolme, jollei seuraavan pykälän 2 momentissa säädetystä muuta johdu.”

18 Saman presidentin asetuksen 6 §:ssä, joka koskee määräaikaisten sopimusten enimmäiskestoja, säädetään seuraavaa:

”1. Perättäisten sopimusten, jotka tehdään ja pannaan täytäntöön saman työnantajan ja saman työntekijän välillä samasta tai vastaavasta työstä ja samoin tai vastaavin työehdoin, mukaisen työskentelyn kokonaiskesto ei saa ylittää 24:ää kuukautta riippumatta siitä, onko sopimukset tehty edellisen pykälän tai voimassa olevan lainsäädännön muiden säännösten nojalla.

2. Työskentelyn 24 kuukauden kokonaiskeston ylittäminen on sallittua vain, kun kyse on työn luonteen ja lajin takia erityisistä työntekijäryhmistä, joista säädetään voimassa olevassa lainsäädännössä, kuten johtohenkilöstöstä, työntekijöistä, jotka otetaan palvelukseen jonkin tietyn tutkimusohjelman tai sellaisen ohjelman puitteissa, johon saadaan tukea tai rahoitusta muualta, ja työntekijöistä, jotka otetaan palvelukseen suorittamaan tehtävä, joka liittyy kansainvälisten järjestöjen kanssa tehtyihin sopimuksiin perustuvien velvoitteiden täyttämiseen.”

19 Presidentin asetuksen 164/2004 7 §:ssä, jonka otsikko on ”Rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Mikä tahansa sopimus, joka tehdään tämän asetuksen 5 ja 6 §:n säännösten vastaisesti, on suoraan lain nojalla pätemätön.

2. Siinä tapauksessa, että pätemätön sopimus on pantu täytäntöön kokonaan tai osittain, työntekijälle on maksettava sopimuksen perusteella suoritettava rahamäärä, eikä mahdollisesti jo maksettua määrää voida periä takaisin. Työntekijällä on oikeus sen ajan osalta, jona hän työskenteli pätemättömän työnsopimuksen nojalla, saada vahingonkorvauksena summa, johon toistaiseksi voimassa olevalla sopimuksella työskentelevällä vastaavalla työntekijällä olisi oikeus, jos hänen sopimuksensa irtisanottaisiin. Jos pätemättömiä sopimuksia on useita, ajanjaksona, jolta vahingonkorvaus lasketaan, on pätemättömien sopimusten nojalla tehdyn työskentelyn kokonaiskesto. Työnantajan työntekijälle maksettavan rahamäärän suorittaminen kuuluu teosta vastuussa olevalle.

3. Sitä, joka rikkoo tämän asetuksen 5 ja 6 §:n säännöksiä, rangaistaan vankeudella – –. Mikäli lainvastainen teko tehtiin tuottamuksesta, siitä vastuussa olevaa rangaistaan enintään vuoden pituisella vankeudella. Lain sama rikkominen merkitsee samanaikaisesti myös kurinpidollista seuraamusta edellyttävää vakavaa rikettä.”

20 Presidentin asetuksen 10 §:n mukaan tällä asetuksella ei kyseenalaisteta säännöksiä, jotka ovat työntekijöille kokonaisuutena ja vammaisille työntekijöille edullisempia.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

21 Agios Nikolaosin kunta otti vuonna 2015 M. V:n ynnä muut palvelukseensa siivousyksikköihinsä yksityisoikeudellisilla määräaikaisilla työnsopimuksilla, jotta he tekisivät kokoaikaista työtä lakisääteisen palkkataulukon mukaisesti vahvistettua kuukausipalkkaa vastaan.

22 Nämä sopimukset, jotka oli alun perin tehty kahdeksaksi kuukaudeksi, uudistettiin 31.12.2017 asti taannehtivin vaikutuksin ja keskeytyksettä erilaisin lainsäädäntötoimenpitein, jotka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien luetteli ennakkoratkaisupyynnön 15–22 kohdassa, ja mainittujen sopimusten kokonaiskeston pituus vaihteli 24 ja 29 kuukauden välillä. Lopulta Agios Nikolaosin kunta irtisanoi mainitut sopimukset edellä mainittuna päivänä. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee lisäksi, että näitä pidennyksiä ei ole edeltänyt minkäänlainen arviointi sen selvittämiseksi, olivatko ne kausiluonteiset, jaksottaiset tai satunnaiset tarpeet, jotka mahdollisesti alun perin oikeuttivat näiden sopimusten tekemisen, edelleen olemassa.

- 23 Koska pääasian kantajat katsoivat, että heidän tilanteensa merkitsee perättäisten määräaikaisten sopimusten käytöstä johtuvaa väärinkäytöstä ja että heidän tilanteensa on siis puitesopimuksen tavoitteen ja tarkoituksen vastainen, he vaativat Monomeles Protodikeio Lasithioua (Lasithin alioikeuden yhden tuomarin kokoonpano, Kreikka) yhtäältä toteamaan, että he ovat edelleen sidoksissa Agios Nikolaosin kuntaan toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen perusteella ja että heidän työsopimustensa irtisanominen 31.12.2017 alkaen on pätemätön, sekä toisaalta velvoittamaan tämän kunnan sakon uhalla ottamaan heidät palvelukseensa toistaiseksi voimassa olevien työsopimusten perusteella.
- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa aluksi, että direktiivi 1999/70 on saatettu osaksi Kreikan oikeutta pääasian kantajien kaltaisen julkisen sektorin henkilöstön osalta presidentin asetuksella 164/2004, jossa säädetään toimenpiteistä perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden väärinkäytösten estämiseksi.
- 25 Lisäksi sovelletaan edelleen lakia 2112/1920, jonka 8 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään määräaikaisen sopimuksen pätemättömyydestä, jos sopimuksen kesto ei voida perustella sopimuksen luonteella, vaan se on vahvistettu tarkoituksellisesti työsopimuksen pakollista irtisanomista koskevien säännösten kiertämiseksi.
- 26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa sitä, että perättäisten määräaikaisten työsopimusten tekeminen on Kreikan oikeuden nojalla poikkeuksellisesti tietyin edellytyksin sallittua. Kyseinen tuomioistuin muistuttaa tältä osin, että presidentin asetuksen 164/2004 5 §:ssä säädetään muun muassa, että tämän tyyppisten sopimusten tekeminen on mahdollista, jos se voidaan perustella perustellulla syyllä ja jos se vastaa muita vaatimuksia, kuten sitä, että uusi työsopimus on tehtävä kirjallisesti, ja jos noudatetaan kolmen pidennyksen enimmäismäärää. Tällainen perusteltu syy on olemassa silloin, jos alun perin tehtyä sopimusta seuraavat sopimukset tehdään sellaisia erityisiä samankaltaisia tarpeita varten, jotka liittyvät suoraan ja välittömästi yrityksen muotoon, luonteeseen tai toimintaan.
- 27 Kyseinen tuomioistuin täsmentää kuitenkin, että direktiivin 1999/70 voimaantulon jälkeen mutta ennen sen saattamiselle osaksi Kreikan oikeutta asetetun määräajan päättymistä vuonna 2001 tehdyllä Kreikan perustuslain 103 §:n muutoksella lisättiin kyseisen pykälän 8 momenttiin kieltö muuttaa julkisen sektorin henkilöstön määräaikaisten työsopimukset toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa tältä osin, että vaikka kansalliset tuomioistuimet sovelsivat lakia 2112/1920 puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa tarkoitettuna ”vastaavana oikeudellisena toimenpiteenä” luokitellakseen määräaikaisten työsopimukset uudelleen toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi, perustuslain tarkistus on sittemmin tehdyn näiden suojamääräysten soveltamisesta mahdotonta.
- 28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa lisäksi Elegktiko Synedrion (tilintarkastustuomioistuin, Kreikka) päätökseen, jossa todettiin äskettäin, että tällainen yksityisoikeudellisten työsopimusten pidentäminen on ristiriidassa direktiivin 1999/70, sellaisena kuin se on saatettu osaksi kansallista oikeutta presidentin asetuksella 164/2004, kanssa. Tämä pidentäminen johtaisi saman työnantajan ja saman työntekijän välillä saman tyyppisistä tehtävistä samoilla työehdoilla tehtyjen ja täytäntöönpanijien sopimusten perättäisyyteen, jota ei voida hyväksyä, ilman, että olisi vahvistettu objektiivisia ja läpinäkyviä arviointiperusteita sen tarkistamiseksi, vastaako näiden sopimusten uudistaminen todellisuudessa todellista tarvetta ja onko se sopiva ja tarpeellinen keino tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi, kun otetaan huomioon erityisesti se, että niiden uudistaminen merkitsee todellista vaaraa tämän tyyppisten sopimusten väärinkäytöksestä.
- 29 Näissä olosuhteissa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin epäilee erityisesti sitä, onko pääasiassa kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö, jolla puitesopimus on pantu täytäntöön, yhteensopiva tämän saman sopimuksen kanssa, koska kyseistä lainsäädäntöä tulkitaan siten, että kyseessä olevien

työsopimusten automaattiset pidentämiset eivät kuulu käsitteen ”perättäiset määräaikaiset työsopimukset” alaan, koska ei ole kyse uuden määräaikaisen työsopimuksen tekemisestä kirjallisesti vaan aikaisemman työsopimuksen keston pidentämisestä.

- 30 Lisäksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että pääasian kantajien kanssa tehdyt määräaikaiset työsopimukset ovat selvästi ristiriidassa perättäisiin määräaikaisiin työsopimuksiin tai työsuhteisiin turvautumisesta johtuvien väärinkäytösten estämiseksi toteutettujen toimenpiteiden kanssa, joista säädetään presidentin asetuksen 164/2004 5 ja 6 §:ssä puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa edellytetyllä tavalla. Se toteaa tältä osin muun muassa, ettei sopimusten eri uudistamisten välillä ole tapahtunut minkäänlaista keskeytymistä ja ettei niitä ole perusteltu minkäänlaisella perustellulla syyllä. Lisäksi se mainitsee Kreikan lainsäätäjän lukuisat toimenpiteet, jotka ovat johtaneet yhtäältä sopimusten uudistamisten enimmäismäärän, joka on vahvistettu kolmeksi, ylittymiseen ja toisaalta presidentin asetuksessa 164/2004 säädetyn uudistamisten 24 kuukauden enimmäisvoimassaoloajan ylittymiseen.
- 31 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamusten mukaan lain 4099/2012 167 §, sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiaan, on vaikuttanut siten, että kyseessä olevia määräaikaisia työsopimuksia on voitu jatkaa automaattisesti pelkällä työnantajayksikön toteamistoimella ilman mitään muuta menettelyä tai tällaisen yksikön hallintoelimen päätöstä ja ilman, että etukäteen olisi arvioitu sitä, jatkuvatko tarpeet, jotka alun perin olivat tehneet nämä sopimukset välttämättömiksi.
- 32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että vaikka siivousalan määräaikaiset työsopimukset olisi alun perin tehty kahdeksaksi kuukaudeksi kuntien työntekijöitä koskevan koodeksin 205 §:n nojalla ja alueellisten julkisyhteisöjen pysyvistä ja jatkuvista tarpeista riippumatta, niiden voimassaolon jatkaminen 31.12.2017 asti sellaisilla lainsäädäntötoimilla, joilla on taannehtiva vaikutus ja joita sovelletaan yksinomaan kyseisiin sopimuksiin, osoittaa, ettei näiden sopimusten kattamia tarpeita voida pitää tilapäisinä, kausiluonteisina tai jaksoittaisina.
- 33 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa lisäksi, että Kreikan lainsäätaja on antanut useita täydentäviä säännöksiä, jotka koskevat muun muassa sellaisiin julkisiin menoihin liittyvää laillistamista, jotka johtuvat alueellisten julkisyhteisöjen suorittamasta työntekijöiden palkkaamisesta siivousalalle lain 4099/2012 167 §:n nojalla tehtyjen työsopimusten uudistamisten koko keston aikana, ja on tällä tavoin tehnyt näiden menojen, jotka ovat lähtökohtaisesti laittomia, syytä perustellun. Tällä toimenpiteellä Kreikan lainsäätaja kuitenkin esti asianomaisia työntekijöitä saamasta presidentin asetuksen 164/2004 7 §:ssä säädettyä korvausta, koska tässä säännöksessä asetetaan edellytykseksi työsopimuksen pätemättömyys mainitun asetuksen 5 ja 6 §:n rikkomisen vuoksi. Samanaikaisesti päätettiin, ettei presidentin asetuksen 164/2004 7 §:ssä tarkoitettuja seuraamuksia sovelleta alueellisiin julkisyhteisöihin, jotka työllistivät henkilöstöä siivousalalla edellä mainittujen kaltaisten määräaikaisten työsopimusten, joita oli jatkettu useaan otteeseen vuoden 2017 loppuun asti, perusteella. Lisäksi erään toisen säännöksen nojalla näiden määräaikaisten, alueellisten julkisyhteisöjen tekemien työsopimusten pidentämistä ei ole otettu huomioon presidentin asetuksen 164/2004 5–7 §:ssä tarkoitettua 24 kuukauden enimmäiskestoja laskettaessa.
- 34 Näissä olosuhteissa Monomeles Protodikeio Lasithiou päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Heikentäisikö – – puitesopimuksen tavoitetta ja tehokasta vaikutusta sellaisten kansallisen oikeuden säännösten, jotka on annettu puitesopimuksen saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä, sellainen tulkinta, joka sulkisi pois puitesopimuksen 1 lausekkeen ja 5 lausekkeen 2 kohdan määritelmästä ’perättäiset’ määräaikaiset työsopimukset alueellisten julkisyhteisöjen palveluksessa olevien siivousalan työntekijöiden määräaikaisten työsopimusten automaattisen pidentämisen asianomaisen kansallisen oikeuden nimenomaisen säännöksen, kuten lain 4099/2012 167 §:n, mukaisesti sillä perusteella, että kyseessä on jo olemassa olevan työsopimuksen pidentäminen eikä uuden määräaikaisen työsopimuksen kirjallinen tekeminen?”

- 2) Sisältyykö tilanteessa, jossa alueellisten julkisyhteisöjen palveluksessa olevien siivousalan työntekijöiden työhön ottamista koskeva menettely on lailla säädetty ja pantu täytäntöön vastoin sitä, mitä esimerkiksi sellaiset perättäisten määräaikaisten työsopimusten käyttämisestä aiheutuvien väärinkäytösten ehkäisemistä koskevat toimenpiteet edellyttävät, joista säädetään kansallisen lainsäädännön yhdenmukaistamista puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdan kanssa koskevassa toimenpiteessä, velvoitteeseen, jonka mukaan kansallisen tuomioistuimen antaman kansallisen oikeuden tulkinnan on oltava unionin oikeuden mukainen, myös kansallisen oikeuden sellaisen säännöksen – kuten lain 2112/1920 8 §:n 3 momentin – soveltaminen, joka on aikaisempi mutta edelleen voimassa, puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa tarkoitettuna vastaavana oikeudellisena toimenpiteenä, jonka perusteella sellaiset perättäiset määräaikaisten työsopimukset, joita on käytetty alueellisten julkisyhteisöjen siivousalaa koskeviin pysyviin ja jatkuviin tarpeisiin vastaamiseen, olisi mahdollista luokitella oikeudellisesti oikein toistaiseksi voimassa oleviksi?
- 3) Mikäli vastaus edellä esitettyyn kysymykseen on myöntävä, voisiko velvoitteelle, jonka perusteella kansallisen tuomioistuimen antaman kansallisen oikeuden tulkinnan on oltava unionin oikeuden mukainen, muodostua kohtuuton rajoitus perustuslakiin sisältyvistä säännöksistä, kuten Kreikan perustuslain 103 §:n 7 ja 8 momentista, sellaisina kuin ne ovat tarkistettuina vuonna 2001, kun säännöksissä yksiselitteisesti kielletään sellaisten julkisen sektorin määräaikaisten työsopimusten muuttaminen, jotka on tehty edellä mainittujen säännösten astuttua voimaan, toistaiseksi voimassaoleviksi sopimuksiksi, minkä johdosta kansallisen oikeuden sellaista säännöstä – kuten lain 2112/1920 8 §:n 3 momenttia –, joka on aikaisempi mutta edelleen voimassa, on mahdotonta soveltaa puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa tarkoitettuna kansallisen oikeuden vastaavana oikeudellisena toimenpiteenä, ja kun tästä johtuen estyy mahdollisuus sellaisten perättäisten määräaikaisten työsopimusten, joita on käytetty alueellisten julkisyhteisöjen siivousalaa koskeviin pysyviin ja jatkuviin tarpeisiin vastaamiseen, tunnustamiseen tuomioistuinmenettelyssä oikean oikeudellisen luokittelun mukaisesti toistaiseksi voimassaoleviksi jopa silloin, kun sopimuksilla vastataan pysyviin ja jatkuviin tarpeisiin?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko puitesopimuksen 1 lauseketta ja 5 lausekkeen 2 kohtaa tulkittava siten, että niissä oleva ilmaisu ”perättäiset määräaikaisten työsopimukset” kattaa myös alueellisten julkisyhteisöjen siivousalan työntekijöiden määräaikaisten työsopimusten automaattisen pidentämisen, joka tapahtuu nimenomaisten kansallisten säännösten mukaisesti huolimatta siitä, ettei työsopimusten tekemiselle lähtökohtaisesti säädettyä kirjallista muotoa ole noudatettu.
- 36 Tältä osin on huomautettava, että puitesopimuksen 5 lausekkeen tarkoituksena on panna täytäntöön yksi puitesopimuksella tavoitelluista päämääristä eli säännellä määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden perättäistä käyttöä, jota pidetään työntekijöihin kohdistuvien väärinkäytösten mahdollisena alkusyynä, ottamalla käyttöön tietty määrä vähimmäissuojasäännöksiä, joilla pyritään estämään työntekijöiden aseman heikkeneminen (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 37 Näin ollen puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa velvoitetaan jäsenvaltiot perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden väärinkäytöksen estämiseksi ottamaan tosiasiallisesti ja sitovasti käyttöön vähintään yksi kyseisessä lausekkeessa luetelluista toimenpiteistä, jos niiden kansalliseen oikeuteen ei sisälly vastaavia oikeudellisia toimenpiteitä (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 38 Puitesopimuksen tämän lausekkeen sanamuodosta ja vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että kyseistä lauseketta sovelletaan ainoastaan silloin, kun on kyse perättäisistä määräaikaisista työsopimuksista tai työsuhteista (tuomio 22.1.2020, Baldonado Martín, C-177/18, EU:C:2020:26, 70 kohta ja tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), joten sopimus, joka on ensimmäinen tai ainoa määräaikainen työsopimus, ei kuulu puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdan soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 90 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 39 Nyt käsiteltävässä asiassa ei varsinaisesti ole kyse kahdesta tai useammasta perättäisestä työsopimuksesta, mikä edellyttäisi kahden tai useamman erillisen sopimuksen, joista toinen seuraa toista, olemassaoloa ja muodollista tekemistä. Tarkemmin sanottuna kyseessä on lainsäädäntötoimista johtuva alkuperäisen määräaikaisen työsopimuksen automaattinen pidentäminen. On siis tutkittava, kuuluuko tämä tilanne puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa olevan käsitteen ”perättäiset määräaikaiset työsopimukset tai työsuhteet” piiriin.
- 40 Tältä osin vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan puitesopimuksen 5 lausekkeen 2 kohdan a alakohdassa jätetään lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden ja/tai työmarkkinaosapuolten tehtäväksi määrittää, millä edellytyksillä määräaikaisia työsopimuksia tai työsuhteita pidetään perättäisinä (ks. vastaavasti tuomio 22.1.2020, Baldonado Martín, C-177/18, EU:C:2020:26, 71 kohta ja tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 57 kohta).
- 41 Vaikka puitesopimuksessa tarkoitettua käsitteen ”perättäinen” konkreettisten soveltamistapojen määrittämisen jättäminen kansallisille viranomaisille voidaan selittää sillä, että tätä alaa koskevien kansallisten lainsäädäntöjen moninaisuus on haluttu säilyttää, on kuitenkin syytä muistuttaa, että jäsenvaltioille näin jätetty harkintavalta ei ole rajaton, sillä sitä käytettäessä ei saada missään tapauksessa mennä niin pitkälle, että puitesopimuksen tavoite tai tehokas vaikutus vaarantuisivat. Kansalliset viranomaiset eivät saa käyttää tätä harkintavaltaa etenkin tavalla, joka johtaisi väärinkäytökset mahdollistavaan ja näin tämän tavoitteen vastaiseen tilanteeseen (tuomio 4.7.2006, Adeneler ym., C-212/04, EU:C:2006:443, 82 kohta ja tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 58 kohta).
- 42 Jäsenvaltioilla on velvollisuus taata unionin oikeudessa määrätyn lopputuloksen toteutuminen, mikä ilmenee SEUT 288 artiklan kolmannen kohdan lisäksi myös direktiivin 1999/70 2 artiklan ensimmäisestä kohdasta, kun sitä luetaan yhdessä sen 17 perustelukappaleen kanssa (ks. vastaavasti tuomio 4.7.2006, Adeneler ym., C-212/04, EU:C:2006:443, 68 kohta ja tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 59 kohta).
- 43 Tämän tuomion 41 kohdassa tarkoitettua jäsenvaltioille jätetyn harkintavallan rajat pätevät etenkin sellaisen avainkäsitteen kuin työsuhteiden perättäisyyttä koskevan käsitteen osalta, sillä tämä käsite on ratkaisevan tärkeä määritettäessä niiden kansallisten säännösten varsinaista soveltamisalaa, joilla puitesopimus on ollut tarkoitus panna täytäntöön (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 60 kohta).
- 44 Se, että päätellään, että puitesopimuksen 5 lausekkeessa tarkoitettuja perättäisiä määräaikaisia työsuhteita ei ole olemassa, pelkästään sillä perusteella, että pääasiassa kyseessä olevien alueellisten julkisyhteisöjen siivousalan työntekijöiden ensimmäistä määräaikaista työsopimusta pidennettiin automaattisesti lainsäädäntötoimin ilman yhden tai useamman uuden määräaikaisen työsopimuksen tekemistä muodollisesti kirjallisena, vaarantaisi tämän sopimuksen tarkoituksen, päämäärän ja tehokkaan vaikutuksen.

- 45 Tällainen perättäisten määräaikaisten työsuhteiden käsitteen rajoittava tulkinta nimittäin mahdollistaisi työntekijöiden työllistämisen epävarmalla tavalla vuosien ajan (tuomio 4.7.2006, Adeneler ym., C-212/04, EU:C:2006:443, 85 kohta ja tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 62 kohta).
- 46 Lisäksi tämän saman rajoittavan tulkinnan vaikutuksena saattaisi olla paitsi se, että suuri määrä määräaikaista työsuhteita tosiasiallisesti suljettaisiin direktiivillä 1999/70 ja puitesopimuksella tavoitellun työntekijöiden suojan ulkopuolelle, koska niiden tavoite menettäisi suuren osan sisällöstään, myös se, että työnantajien sallittaisiin käyttää tällaisia työsuhteita väärin pysyvien ja jatkuvien henkilöstötarpeiden täyttämiseksi (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 63 kohta).
- 47 Tässä yhteydessä on myös todettava, että työsuhteen keston käsite on olennainen osa kaikkia määräaikaista työsuhteita. Puitesopimuksen 3 lausekkeen 1 kohdan mukaan työsuhteen tai työsuhteen ”päätyminen määräytyy perustelluin syin, esimerkiksi tietyn päivämäärän umpeutumisen, tietyn tehtävän loppuun saattamisen tai tietyn tapahtuman ilmaantumisen perusteella”. Määräaikaisten työsuhteiden päättämisen ajankohdan muuttaminen on siten tämän sopimuksen olennainen muutos, joka voidaan perustellusti rinnastaa uuden määräaikaisten työsuhteiden solmimiseen aikaisemman työsuhteen jälkeen ja joka kuuluu siten puitesopimuksen 5 lausekkeen soveltamisalaan.
- 48 Kuten puitesopimuksen johdanto-osan toisesta kohdasta ja puitesopimuksen yleisten huomioiden 6 ja 8 kohdasta ilmenee, työpaikan pysyvyyttä pidetään nimittäin työntekijöiden suojelun keskeisenä osatekijänä, kun taas määräaikaisten työsuhteiden kyettäin vain tietyissä olosuhteissa vastaamaan sekä työnantajien että työntekijöiden tarpeisiin (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 49 Tässä yhteydessä sillä, että työsuhteiden pidentäminen tai uudistaminen johtuu Kreikan parlamentin lainsäädäntötoimista, ei ole merkitystä. On nimittäin todettava, että puitesopimuksen tehokas vaikutus vaarantuisi sellaisella tulkinnalla, joka mahdollistaisi määräaikaisten työsuhteiden keston yksipuolisen pidentämisen lainsäädäntötoimella.
- 50 Tältä osin on myös esitettävä, että unionin tuomioistuin on todennut, että sellainen lakiin tai asetukseen sisältyvä kansallinen säännös, jolla vain yleisesti ja abstraktisti sallitaan perättäisten määräaikaisten työsuhteiden käyttäminen, ei ole puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdan vaatimusten mukainen. Tällaisesta puhtaasti muodollisesta säännöksestä ei voida johtaa objektiivisia ja läpinäkyviä arviointiperusteita sen tarkistamiseksi, vastaako näiden sopimusten uudistaminen todellisuudessa todellista tarvetta ja onko se sopiva ja tarpeellinen keino tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi. Tällainen säännös sisältää täten todellisen vaaran tämän tyyppisten sopimusten väärinkäytöksestä, eikä se tästä syystä sovellu yhteen puitesopimuksen tavoitteen ja tehokkaan vaikutuksen kanssa (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 67 ja 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 51 Nyt käsiteltävässä asiassa on niin, että koska automaattinen pidentäminen lainsäädäntöteitse voidaan rinnastaa uudistamiseen ja näin ollen erillisen määräaikaisten sopimusten tekemiseen, pääasiassa kyseessä olevan kaltaisia sopimuksia voidaan tosiasiallisesti pitää puitesopimuksen 5 lausekkeessa tarkoitettulla tavalla perättäisinä. Tätä näkemystä tukee yhtäältä se, että pääasiassa yhtäältä ensimmäisen työsuhteen ja lainsäädäntötoimin säädettyistä automaattisista pidennyksistä seuranneiden työsuhteiden välillä ei ole todettu minkäänlaista keskeytystä, ja toisaalta se, että kukin kantajista jatkoi keskeytyksittä työskentelyä työnantajansa palveluksessa saman tyyppisissä tehtävissä ja samoilla työehdoilla lukuun ottamatta työsuhteen kestoja koskevaa ehtoa.
- 52 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että puitesopimuksen 1 lauseketta ja 5 lausekkeen 2 kohtaa on tulkittava siten, että niissä oleva ilmaisu ”perättäiset määräaikaisten työsuhteiden” kattaa myös alueellisten julkisyhteisöjen siivousalan työntekijöiden määräaikaisten

työsopimusten automaattisen pidentämisen, joka tapahtuu nimenomaisten kansallisten säännösten mukaisesti huolimatta siitä, ettei perättäisten työsopimusten tekemiselle lähtökohtaisesti säädettyä kirjallista muotoa ole noudatettu.

Toinen ja kolmas kysymys

- 53 Toisella ja kolmannella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee olennaisin osin, onko siinä tapauksessa, että ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa tulkittava siten, että kun perättäisiä määräaikaista työsopimuksia on käytetty väärin tässä määräyksessä tarkoitetulla tavalla, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen velvollisuus tulkita ja soveltaa mahdollisimman pitkälle kaikkia kansallisen oikeuden merkityksellisiä säännöksiä siten, että voidaan määrätä asianmukainen seuraamus tästä väärinkäytöksestä ja poistaa unionin oikeuden rikkomisen seuraukset, sisältää myös sellaisen kansallisen säännöksen soveltamisen, jossa sallitaan perättäisten määräaikaisten työsopimusten muuntaminen toistaiseksi voimassa olevaksi työsopimukseksi, vaikka toisessa kansallisessa säännöksessä, jolla on korkeampi asema, koska se sisältyy perustuslakiin, kielletään ehdottomasti tällainen muuntaminen julkisella sektorilla.
- 54 Tästä on muistettava aluksi, että puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa velvoitetaan jäsenvaltiot perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai -suhteiden väärinkäytöksen estämiseksi ottamaan tosiasiallisesti ja sitovasti käyttöön vähintään yksi kyseisessä lausekkeessa luetelluista toimenpiteistä, jos niiden kansalliseen oikeuteen ei sisälly vastaavia oikeudellisia toimenpiteitä. Nämä kolme tämän 5 lausekkeen 1 kohdan a–c alakohdassa lueteltua toimenpidettä liittyvät perusteltuihin syihin uudistaa tällaiset työsopimukset tai työsuhteet, perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden enimmäiskokonaiskesto ja niiden uudistamisten lukumäärään (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 55 Jäsenvaltioilla on tältä osin harkintavaltaa, koska ne voivat päättää toteuttaa yhden tai useampia puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdan a–c alakohdassa mainituista toimenpiteistä tai vaihtoehtoisesti käyttää vastaavia olemassa olevia oikeudellisia toimenpiteitä samalla kun ne ottavat aina huomioon erityisten alojen ja/tai työntekijäryhmien tarpeet (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 84 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 56 Näin ollen puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa asetetaan jäsenvaltioille yleinen tavoite estää tällaiset väärinkäytökset mutta annetaan niiden valita keinot tämän tavoitteen saavuttamiseksi, kunhan niillä ei vaaranneta puitesopimuksen tavoitetta tai tehokasta vaikutusta (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 85 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 57 Puitesopimuksen 5 lausekkeessa ei määrätä erityisistä seuraamuksista sitä tilannetta varten, että väärinkäytöksiä todetaan tapahtuneen. Tällaisessa tapauksessa kansallisten viranomaisen tehtävänä on toteuttaa toimenpiteet, joiden on oltava oikeasuhteisia ja tämän lisäksi riittävän tehokkaita ja ennalta ehkäiseviä, jotta niillä voidaan taata puitesopimuksen mukaisesti annettujen sääntöjen täysi tehokkuus (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 86 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 58 Puitesopimuksen 5 lausekkeella ei näin ollen aseteta jäsenvaltioille yleistä velvollisuutta säätää määräaikaisten työsopimusten muuttamisesta toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi. Kyseisen jäsenvaltion sisäiseen oikeusjärjestykseen on kuitenkin sisällyttävä muu tehokas toimenpide määräaikaisten työsopimusten väärinkäytöksen estämiseksi ja tarvittaessa seuraamusten määräämiseksi siitä (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 59 Jos perättäisiä määräaikaisia työsopimuksia tai työsuhteita on käytetty väärin, toimenpidettä, jolla tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteen mukaisesti taataan työntekijöiden suojeleminen, on voitava soveltaa, jotta tästä väärinkäytöksestä seuraisi asianmukainen seuraamus ja jotta unionin oikeuden rikkomisen seuraukset poistettaisiin. Nimittäin direktiivin 1999/70 2 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan ”jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, joiden avulla ne voivat jatkuvasti taata tässä direktiivissä säädettyjen tulosten saavuttamisen” (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 60 On lisäksi muistutettava, että unionin tuomioistuimen tehtävänä ei ole lausua kansallisen oikeuden säännösten tulkinnasta, sillä tämä tehtävä kuuluu toimivaltaisille kansallisille tuomioistuimille, joiden on määritettävä, täyttävätkö sovellettavan kansallisen lainsäädännön säännökset puitesopimuksen 5 lausekkeen vaatimukset (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 89 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 61 Näin ollen tässä tapauksessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava, missä määrin kansallisen oikeuden merkityksellisten säännösten soveltamisedellytykset ja tosiasiallinen täytäntöönpano merkitsevät sitä, että tämä lainsäädäntö muodostaa riittävän toimenpiteen perättäisten määräaikaisten työsopimusten ja -suhteiden väärinkäytöksen estämiseksi ja tarvittaessa seuraamusten määräämiseksi siitä (ks. analogisesti tuomio 21.11.2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, 90 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 62 Unionin tuomioistuin voi kuitenkin ennakkoratkaisupyynnön käsitellessään tehdä täsmennyksiä ohjatakseen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen arviointia asiassa (tuomio 19.3.2020, Sánchez Ruiz ym., C-103/18 ja C-429/18, EU:C:2020:219, 91 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 63 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuin on jo katsonut, että määräaikaisten työsopimusten uudelleenluokittelu toistaiseksi voimassa oleviksi työsopimuksiksi lain 2112/1920 8 §:n 3 momentin nojalla voisi – siltä osin kuin kyseistä säännöstä yhä sovelletaan Kreikan oikeusjärjestyksessä, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava – olla toimenpide, jolla tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteen mukaisesti taataan työntekijöiden suojeleminen, jotta määräaikaisten työsopimusten mahdollisesta väärinkäytöksestä seuraisi asianmukainen seuraamus ja jotta unionin oikeuden rikkomisen seuraukset poistettaisiin (ks. vastaavasti määräys 24.4.2009, Koukou, C-519/08, ei julkaistu, EU:C:2009:269, 79 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 64 On lisäksi muistutettava, että unionin tuomioistuin on todennut, että puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohta ei ole sisällöltään ehdoton ja riittävän täsmällinen, jotta yksityiset oikeussubjektit voisivat vedota siihen kansallisessa tuomioistuimessa. Tämän määräyksen mukaan jäsenvaltioiden harkintavallassa on nimittäin määräaikaisten työsopimusten väärinkäytösten ehkäisemiseksi toteuttaa yksi tai useampia kyseisessä lausekkeessa mainituista toimenpiteistä tai käyttää vastaavia olemassa olevia oikeudellisia toimenpiteitä samalla kun ne ottavat huomioon erityisten alojen ja/tai työntekijäryhmien tarpeet. Lisäksi on mahdotonta määrittää riittävällä tavalla vähimmäissuojaa, joka olisi joka tapauksessa toteutettava puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdan perusteella (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 196 kohta).
- 65 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että kun kansalliset tuomioistuimet soveltavat kansallista oikeutta, niiden on tulkittava sitä mahdollisimman pitkälle asianomaisen direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti, jotta sillä tarkoitettu tulos saavutettaisiin ja siten noudatettaisiin SEUT 288 artiklan kolmatta kohtaa. Tämä yhdenmukaista tulkintaa koskeva velvollisuus koskee kansallisen oikeuden kaikkia – sekä ennen kyseessä olevan direktiivin voimaantuloa annettuja että sen voimaantulon jälkeen annettuja – säännöksiä (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 197 kohta).

- 66 Kansallisen oikeuden unionin oikeuden mukaisen tulkinnan vaatimus on erottamaton osa EUT-sopimuksella luotua järjestelmää, sillä näin kansallinen tuomioistuin voi toimivaltansa rajoissa varmistaa unionin oikeuden täyden tehokkuuden, kun se ratkaisee käsiteltäväkseen saatetun asian (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 198 kohta).
- 67 Kansallisen tuomioistuimen velvollisuutta tukeutua direktiivin sisältöön, kun se tulkitsee ja soveltaa asiaan liittyviä kansallisen oikeuden säännöksiä, rajoittavat tosin yleiset oikeusperiaatteet, muun muassa oikeusvarmuutta ja taannehtivuuskieltoa koskevat periaatteet, eikä se voi olla perustana kansallisen oikeuden *contra legem* -tulkinnalle (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 199 kohta).
- 68 Unionin oikeuden mukaisen tulkinnan periaate edellyttää kuitenkin, että kansalliset tuomioistuimet tekevät toimivaltansa rajoissa kaiken mahdollisen ottamalla huomioon kansallisen oikeuden kokonaisuudessaan ja soveltamalla siinä hyväksytyjä tulkintatapoja taatakseen kyseessä olevan direktiivin täyden tehokkuuden ja päätyäkseen ratkaisuun, joka on direktiivillä tavoitellun päämäärän mukainen (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 200 kohta).
- 69 Käsiteltävässä asiassa kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on näin ollen siinä tapauksessa, että perättäisten määräaikaisten työsopimusten väärinkäyttö on tapahtunut, mahdollisimman pitkälle tulkita ja soveltaa kansallisen oikeuden merkityksellisiä säännöksiä siten, että voidaan määrätä asianmukaisesti seuraamuksia tästä väärinkäytöksestä ja poistaa unionin oikeuden rikkomisen seuraukset. Tässä yhteydessä kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, voidaanko lain 2112/1920 8 §:n 3 momentin säännöksiä mahdollisesti soveltaa tämän unionin oikeuden mukaisen tulkinnan saavuttamiseksi (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 203 kohta).
- 70 Siinä tapauksessa, että kansallinen tuomioistuin päätyisi katsomaan, että määräaikaisten työsopimusten muuttaminen toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi lain 2112/1920 8 §:n 3 momentin nojalla ei olisi mahdollista, koska se johtaisi Kreikan perustuslain 103 §:n 7 ja 8 momentin *contra legem* -tulkintaan, kyseisen tuomioistuimen olisi tarkistettava, onko Kreikan oikeudessa olemassa tältä osin muita tehokkaita toimenpiteitä. Tästä on täsmennettävä, että tällaisten toimenpiteiden on oltava riittävän tehokkaita ja varoittavia, jotta niillä voidaan taata puitesopimuksen mukaisesti annettujen sääntöjen eli tässä tapauksessa presidentin asetuksen 164/2004 5 ja 6 §:n, joilla puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohta on saatettu osaksi Kreikan oikeusjärjestystä, täysi tehokkuus.
- 71 Siitä, mikä vaikutus tältä osin on sillä seikalla, että Helleenien tasavallan perustuslain 103 §:n 8 momenttia on muutettu direktiivin 1999/70 voimaantulon jälkeen mutta ennen sen täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymistä niin, että sillä kielletään ehdottomasti määräaikaisten työsopimusten muuttaminen toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi julkisella sektorilla, riittää, kun muistutetaan, että direktiivi aiheuttaa oikeusvaikutuksia sille jäsenvaltiolle, jolle se on osoitettu – ja näin ollen kaikille sen kansallisille viranomaisille – tilanteen mukaan joko sen julkaisemisen jälkeen tai siitä ajankohdasta alkaen, jona se on annettu tiedoksi (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 204 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 72 Esillä olevassa asiassa direktiivin 1999/70 3 artiklassa täsmennetään, että se tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä, eli 10.7.1999.
- 73 Unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä käy kuitenkin ilmi, että direktiivin täytäntöönpanolle varatun määräajan kuluessa jäsenvaltioiden, joille direktiivi on osoitettu, on pidättäydyttävä antamasta säännöksiä, jotka ovat omiaan vakavasti vaarantamaan tässä direktiivissä säädetyn tavoitteen saavuttamisen (tuomio 13.11.2019, Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė, C-2/18, EU:C:2019:962, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tältä osin sillä, pyritäänkö kyseisellä

kansallisen oikeuden säännöksellä, joka on annettu kyseisen direktiivin voimaantulon jälkeen, viimeksi mainitun täytäntöönpanoon vai ei, ei ole merkitystä (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 206 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 74 Tämän johdosta kaikilla jäsenvaltioiden viranomaisilla on velvollisuus taata unionin oikeuden säännösten täysi oikeusvaikutus myös silloin, kun kyseiset viranomaiset muuttavat perustuslakiaan (tuomio 23.4.2009, Angelidaki ym., C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 207 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 75 Edellä esitetyn perusteella toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava, että puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa on tulkittava siten, että kun perättäisiä määräaikaisia työsopimuksia on käytetty väärin tässä määräyksessä tarkoitettulla tavalla, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen velvollisuus tulkita ja soveltaa mahdollisimman pitkälle kaikkia kansallisen oikeuden merkityksellisiä säännöksiä siten, että voidaan määrätä asianmukainen seuraamus tästä väärinkäytöksestä ja poistaa unionin oikeuden rikkomisen seuraukset, sisältää arvioinnin siitä, voidaanko yhä voimassa olevan aiemman kansallisen lainsäädännön säännöksiä, joiden mukaan perättäiset määräaikaiset työsopimukset voidaan muuntaa toistaiseksi voimassa olevaksi työsopimukseksi, tarvittaessa soveltaa tämän unionin oikeuden mukaisen tulkinnan saavuttamiseksi, vaikka kansallisen perustuslain säännöksissä kielletään ehdottomasti tällainen muuntaminen julkisella sektorilla.

Oikeudenkäyntikulut

- 76 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (seitsemäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemästä määräaikaista työtä koskevasta puitesopimuksesta 28.6.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/70/EY liitteenä olevan 18.3.1999 tehdyn määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen 1 lauseketta ja 5 lausekkeen 2 kohtaa on tulkittava siten, että niissä oleva ilmaisu ”perättäiset määräaikaiset työsopimukset” kattaa myös alueellisten julkisyhteisöjen siivousalan työntekijöiden määräaikaisten työsopimusten automaattisen pidentämisen, joka tapahtuu nimenomaisten kansallisten säännösten mukaisesti huolimatta siitä, ettei perättäisten työsopimusten tekemiselle lähtökohtaisesti säädettyä kirjallista muotoa ole noudatettu.
- 2) Määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa on tulkittava siten, että kun perättäisiä määräaikaisia työsopimuksia on käytetty väärin tässä määräyksessä tarkoitettulla tavalla, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen velvollisuus tulkita ja soveltaa mahdollisimman pitkälle kaikkia kansallisen oikeuden merkityksellisiä säännöksiä siten, että voidaan määrätä asianmukainen seuraamus tästä väärinkäytöksestä ja poistaa unionin oikeuden rikkomisen seuraukset, sisältää arvioinnin siitä, voidaanko yhä voimassa olevan aiemman kansallisen lainsäädännön säännöksiä, joiden mukaan perättäiset määräaikaiset työsopimukset voidaan muuntaa toistaiseksi voimassa olevaksi työsopimukseksi, tarvittaessa soveltaa tämän unionin oikeuden mukaisen tulkinnan saavuttamiseksi, vaikka kansallisen perustuslain säännöksissä kielletään ehdottomasti tällainen muuntaminen julkisella sektorilla.

Allekirjoitukset